

УДК 01:002.2 (=161.2)(477.8+4+71+73)"1914/1939"

Луїза Ільницька,

завідувач відділу наукової бібліографії,

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника (м. Львів, Україна)

2, вул. Стефаника, м. Львів 79000, Україна

E-mail: luiza.ilnytska@gmail.com

Бібліографія української книги в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині і в еміграції (1914–1939): науково-методичні засади створення видавничого проекту та його реалізація

У статті висвітлено теоретичні засади і організаційні питання створення бібліографії української книги міжвоєнного періоду на західноукраїнських землях та в еміграції, обґрунтовано актуальність такої бібліографії. Проаналізовано принципи укладання бібліографії української книги, яких дотримувалися провідні бібліографи І. Левицький, М. Комаров, Ю. Меженко. Акцентовано увагу на повноті бібліографії за рахунок використання вперше у вітчизняній бібліографічній практиці онлайн-каталогів національних бібліотек окремих європейських країн та світової бібліографічної бази WorldCat. Відзначено інформаційну наповненість бібліографічних описів завдяки дотриманню основних принципів укладання бібліографії: наочна звірка видань і розписування їх змісту, атрибуція авторства, ідентифікація видань, в яких дата виходу не зазначена, подання бібліологічних відомостей про видання (авторство обкладинки, наявність дарчих написів, автографів, печаток тощо).

Ключові слова: західноукраїнська книга, українська еміграційна книга, міжвоєнний період (1914–1939), Галичина, Буковина, Волинь, Закарпаття, онлайн-каталоги, світова бібліографічна база, національна бібліографія, засади створення бібліографії, І. Левицький, Ю. Меженко.

У українська книга на західноукраїнських землях та в еміграції міжвоєнного періоду на початок 1990-х рр., на жаль, найменше досліджена, і найменше бібліографована. Майже весь масив цих видань за радянських часів, з ідеологічних та політичних причин, знаходився у спецфондах, недоступних для широкого кола дослідників, і лише після здобуття Україною незалежності книги (як і періодичні видання) означеного періоду і регіону одержали статус «реабілітованих» видань. Запропонований на початку 1990-х рр. відділом наукової бібліографії Львівської наукової (тепер – національної) бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України видавничий проект «Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939: бібліографічний покажчик» планувався як складова національної бібліографії, оскільки історія книги в цьому регіоні є явищем загальноукраїнського культурного процесу.

Актуальність такого проекту очевидна. Навіть на сьогодні це єдине джерело, яке реєструє по можливості в повному обсязі західноукраїнську та українську еміграційну книгу міжвоєнної доби. Такий вичерпний реєстр означених видань може стати для книгознавців основним джерелом дослідження книжкового руху на західноукраїнських землях і в еміграції у цей період, а відтак сприятиме створенню достовірної картини загальноук-

раїнського видавничого процесу. Проект підтримали Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в особі тодішнього директора інституту, академіка Я. Ісаєвича і керівник Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського, доктор історичних наук Я. Дашкевич.

На початковому етапі роботи, доволі трудомісткому та тривалому у часовому вимірі, була створена алфавітна база даних, переважно на основі генерального каталогу Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, яка має найбагатшу колекцію західноукраїнської та української еміграційної книги міжвоєнного періоду (в основному, це фонди колишньої бібліотеки Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, які у 1940 р. увійшли до складу новоствореної академічної бібліотеки; поповнився фонд таких видань за рахунок подарованих упродовж 2000-х рр. діаспорних бібліотек Мар'яна Коця і Омеляна Антоновича). Додатково була використана польська державна бібліографія «Urzkdowy Wykaz Drukw nieperjodycznych wydanych na terenie Polskiej», яка з 1928-го по 1939 р. систематично реєструвала українські видання в Галичині латинською графікою. Західноукраїнську книгу за 1914–1919 рр. частково реєструвала «Bibliografia Polska», а за 1922–1928 – «Przewodnik bibliograficzny». Для перегляду були

включені бібліографічні видання, які частково обліковували українську книгу цього регіону і періоду, як-от: «Бібліографія» [української книги в Галичині й Волині, по змозі – на Буковині, Закарпатті та еміграції за 1937, 1938 рр.] Б. Романенчука [15], що публікувалася в органі бібліологічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка у Львові – «Українській книзі», «Спис книжок видавництва ЧСВВ в Жовкві» [9]; рукописна картотека «Всеукраїнської бібліографії за 1901–1926рр.» І. Калиновича [10]; праці з історії українців у Канаді відомого дослідника М. Марунчака [11]; окремі енциклопедичні видання [3] та ін. Список використаних джерел представлений у кожному томі виданої бібліографії.

На початок 2000-х рр. алфавітна база бібліографічних описів налічувала понад 10 тисяч назв. Вона дала можливість скласти загальне уявлення про обсяг матеріалу, типологію видань, про необхідність атрибуції авторства у значній кількості книг, виданих під псевдонімами і криптонімам, а найголовніше – засвідчила необхідність наочного перегляду видань.

При укладанні томів постала проблема вироблення науково-методичних засад створення повної бібліографії західноукраїнської та української еміграційної книги означеного періоду і регіону на основі алфавітної бази даних. Насамперед слід було обрати принцип систематизації матеріалу – алфавітний, хронологічний чи територіальний (за регіонами – Галичина, Буковина, Закарпаття, Волинь, еміграція). Останній відразу відкинули як неефективний стосовно еміграційних видань. Алфавітний принцип у свій час застосував відомий бібліограф М. Комаров у своєму «Покажчику нової української літератури» (1883), хоча був свідомий переваг хронологічного принципу, який дає «спромогу слідкувати за ходом літератури і назирцем бачити її розрив в ту або іншу годину» [5, с. 4]. Проте фахівець вважав такий принцип прийнятним для багатих літератур (тут можна дискутувати з Комаровим, бо така багата література, як польська формує свою бібліографію національної книги за алфавітним принципом), а українська на той час, на його думку, була бідною.

Винятково хронологічного принципу дотримувався у своїй двотомній «Галицько-руській бібліографії» [1; 2] та «Українській бібліографії Австро-Угорщини» [16] видатний український бібліограф І. О. Левицький.

Обираючи принцип систематизації матеріалу для репертуару нової української книги 1798–1916 рр.,

над створенням якого працювали академічні бібліотеки Києва і Львова впродовж 1945–1949 рр., керівник проекту Ю. Меженко визначив хронологічний порядок розташування матеріалу як найдоцільніший [13, с. 12]. Тому саме цей принцип був покладений в основу робочої картотеки, створеної обома академічними бібліотеками у зазначені роки, а відтак у видання цієї архівної картотеки, здійснене впродовж 1995–2005 рр. [14].

Для укладання бібліографії української книги в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції 1914–1939 рр. також був прийнятий хронологічний принцип розташування книг, незалежно від регіону і місця видання, як найбільш доцільний, що дає змогу прослідкувати розвиток видавничого процесу на західноукраїнських землях і в еміграції загалом за означений період. Книги видавничих центрів відображені у допоміжному покажчику місць видань, що дає можливість досліднику прослідкувати зміни репертуару, тематико-типологічного профілю, обсягу видань, появу нових видавничих центрів у хронологічній послідовності.

Науково-методичне обґрунтування засад створення бібліографії початково викладено у статті керівника проекту [4]. Насамперед були чітко окреслені географічні межі: територіально бібліографія охоплює теперішні західні області України – Львівську, Тернопільську, Івано-Франківську, Чернівецьку, Закарпатську, Волинську, окремі етнічні українські території (Надсяння, Холмщина), які після Другої світової війни залишилися у складі Польщі, еміграційні центри українського видавничого руху – Відень, Берлін, Ляйпциг, Прага, Подебради, Вінніпег, Торонто, Нью-Йорк та ін.

Не менш важливою проблемою в науково-методичному обґрунтуванні бібліографії постало визначення принципів відбору літератури. Видання цього періоду мали свою специфіку: крім власне друкованих книг, багато емігрантських видань виготовлені літографічним способом. Окремі таборові видання у Тарнові, Каліші, Стрілкові, де після Першої світової війни були табори для полонених солдат російської армії та інтернованих вояків армії УНР, видавалися на шапірографі невеликими тиражами. Ці видання (художні твори, історичні праці, підручники, агітаційні брошури) іноді оформлювалися як рукописні. Специфічним є корпус циклографічних або машинописних праць, оформлених у вигляді книги. Вони є доволі рідкісними і також становлять важливе джерело вивчення видавничого процесу. Тому усталене у книгознавстві визначення терміна «книга» не могло задовольнити потреб бібліографії.

Для повноти охоплення матеріалу необхідно було порушити чистоту терміна «книга» і розширити рамки цього поняття. Окремі дослідники, наприклад Г. Швецова-Водка [22, с. 173], спираючись на міжнародні стандарти, вважають книгою друковане неперіодичне видання обсягом не менше 49 сторінок, не рахуючи обкладинки. Ю. Меженко [13, с. 11] зараховував до книги поліграфічний твір, незалежно від змісту і способу друку обсягом від 8 сторінок. Відомий книгознавець М. Куфаєв стверджував, що визначення книги у вузькому розумінні завжди буде умовним і не задовольнятиме всіх, хто досліджує книгу з різних сторін. Тому, на його переконання, книга – це «збір аркушів – рукописних або друкованих, що висловлюють думку і слово одного або багатьох авторів, і об'єднаних в інтересах автора, видавця або власника, внутрішньо й зовнішньо в одне ціле» [8, с. 11].

До покажчика, крім видань, які без застережень відповідають поняттю «книга», включаються також серіальні видання, зокрема Записки Наукового товариства імені Шевченка, праці наукових інститутів, календарі-щорічники книжкового типу з матеріалами певної тематики, призначені для окремої категорії читачів, одноднівки, альманахи, видання статутів, звітів та звідомлень різних організацій і товариств та інші матеріали, деякі з яких збереглися в єдиних примірниках або лише зареєстровані у внутрішньокнижковій чи пристатейній бібліографії.

Стосовно поняття «українська книга», об'єктом бібліографування виступають книги українською мовою (це формальна ознака), а також книги так званім язичієм, яке мало свої традиції побутування і книгодрукування у Галичині впродовж тривалого часу, книги українського автора чи української організації, видані іноземною мовою в межах регіону, які стосуються українського питання (переклади іноземною мовою не враховуються).

При створенні бібліографії використано основоположні принципи укладання фундаментальних бібліографічних видань І. О. Левицького, про які вже йшлося, зокрема: хронологічний принцип розташування матеріалу, наочна звірка видань, розписування змісту видань, повнота відбору літератури, атрибуція імен, встановлення місця і року видання, якщо такі дані відсутні.

Новизна нашого дослідження полягає і в тому, що тут вперше в українській бібліографії використані не лише каталоги і фонди академічних бібліотек України, наукових бібліотек національних університетів у Львові, Ужгороді, Луцьку, Чернівцях, але й онлайн-каталоги національних

бібліотек окремих європейських країн (Польща, Німеччина, Чеська Республіка), наукових бібліотек провідних університетів США, Канади, в яких збереглося чимало еміграційних видань, яких немає у бібліотеках України. Опрацьовані матеріали в кінцевому варіанті звіряються зі світовою бібліографічною базою WorldCat. Такий принцип відбору забезпечує максимальну повноту бібліографії.

Проте, сама повнота ще не визначає інформаційної вартості бібліографії, яка досягається максимальним розкриттям змісту описаних видань. З цією метою при підготовці бібліографії обов'язковим є наочний перегляд доступних у бібліотечних фондах чи оцифрованих в Інтернет-джерелах видань, розписування змісту збірок творів авторів, збірників праць, календарів, звітів товариств чи установ, шематизмів тощо.

Інформаційна наповненість бібліографічних описів передбачає також атрибуцію авторства, зокрема розв'язання псевдонімів та криптонімів, оскільки багато видань означеного періоду через цензуру чи політичні переслідування виходили під «замаскованими іменами». Особливо це стосується видань 1920–1930-х рр., зокрема видань УВО (Української Військової Організації). Для прикладу: Волинянка Ольга. Месники: (Збірка оповідань). Львів, 1932. Насправді це видання пропагандивного відділу УВО, на основі джерел встановлено авторство Уласа Самчука. Інший приклад: Костенко Ольга. Жінка та її значіння в господарстві. Львів, 1922. Насправді це підпільне видання пропагандивного відділу УВО у Каунасі, текст якого містить інструкції для членів організації щодо поведінки на допитах. Автор видання Мартинець Володимир встановлений за еміграційними джерелами повоєнного періоду, доступними в електронній бібліотеці «Diasporiana». Сучасні загальновідомі словники псевдонімів і криптонімів: О. Дея (1969), В. Еппеля (1999), «Замасковані імена» В. Капелюшного (2001) повністю не забезпечують атрибуції авторів, які публікувалися під псевдонімами і криптонімами, тому у пошуках доводиться послуговуватися монографічними дослідженнями, окремими енциклопедичними виданнями, бібліографічними джерелами, рукописними матеріалами тощо.

Зразками такої складної ідентифікації авторства є значна частина видань. Деякі з них пропонуємо читачеві: Український Йов: Правдиве оповідання з нашого минулого / З німецького Іван Бідний (Львів, 1925). Автор захований під криптонімом С. М. Довелося шукати автора, який видав німець-

кою мовою твір про Йова. Виявилося, що у Захер-Мазоха є роман «Der Neue Hiob» (1878 р.). Порівняння частин тексту оригіналу, який є у фондах нашої бібліотеки, з перекладом підтвердило авторство Леопольда фон Захер-Мазоха.

Або взяти політичну брошуру: Петришин М. Будують чи руйнують (3 приводу діяльності Організації Українських Націоналістів) (Без місця, 1932). Оскільки атрибуція авторства стосується також визначення повного імені авторів, які у виданні представлені лише ініціалами, довелося розшукувати і місце видання, і відомості про автора. На основі еміграційного видання: Онацький С. У вічному місті. Т. 2: Записки українського журналіста роки 1931–1932 (Торонто, 1981) вдалося встановити орієнтовно місце видання – Прага, а прізвище, за його даними, виявилось псевдонімом, який він приписав Миколі Троцькому. Онацький доволі розлого подав також перипетії сприйняття в еміграційному середовищі цієї, на його думку провакативної, брошури, і для дослідника української еміграції міжвоєнної доби таке видання – дуже цікавий матеріал. Проте, Онацький помилився у визначенні авторства. Насправді – це колективний псевдонім трьох авторів (Ольгерда – Іполита Бочковського, Ісаака Мазепи і Панаса Феденка), про що зазначено у виданні: Бочковський Ольгерд-Іполит. Вибрані праці та документи. Т. 1 (Київ, 2018, с. 7). Написання прізвищ та імен у виданнях цього періоду часто довільне, тому доводиться багато прізвищ та імен, особливо у перекладних виданнях з іноземних мов, уточнювати за джерелами. У бібліографії прізвище та ім'я автора подаються в заголовку опису за сучасним правописом, а за косою після назви видання – у тій формі і за тим правописом, який вживається у виданні. Для прикладу: Жюль Верн поданий у виданні як Юлій Верн. При такому способі опису, з одного боку, зберігається вимога автентичності бібліографічного запису, а з іншого – забезпечується можливість точного інформаційного пошуку для користувача.

Крім атрибуції прізвищ, велика увага приділялася ідентифікації недатованих видань, текстів у календарях, читанках, в яких досить часто укладачі видозмінювали тексти віршів, довільно скорочували, не зазначали імені автора. Уточнені дані (за друкованими або Інтернет-джерелами) стосовно авторства чи тексту публікації подаються в квадратних дужках відповідно перед текстом публікації чи після назви публікації.

Український книговидавничий процес на західноукраїнських землях міжвоєнної доби про-

ходив у складних суспільно-політичних умовах. Значна кількість видань, присвячена Визвольним змаганням, зокрема Українським Січовим Стрільцям, це книги і календарі видавництва «Червона калина», видавничого концерну «Українська преса» Івана Тиктора та ін.

На виданнях міжвоєнного періоду в Галичині часто знаходимо позначення у тексті «skonфіковано» або на титульному аркуші – «по конфіскації наклад другий». Характерний зразок такого видання – «Альбом українського Львова: Види Львова і знімки українських культурно-освітніх, господарських і інших установ та підприємств» (Львів, 1930), в якому, крім світлин, в кінці книги розміщено короткі інформації про історію Львова як давнього українського міста, про окремі українські установи. Цілком зрозуміло, чому на аналогічному виданні 1932 р. зазначено «По конфіскації наклад другий». Крім того відсутня текстова частина, хоча всі світлини залишились, головне – змінена назва: «Альбом: Види Львова, знімки деяких державних і автономічних будинків та знімки українських культурно-освітніх, господарських і інших установ та підприємств». Для істориків, які вивчають суспільно-політичне життя Галичини означеного періоду, подібні видання є документами доби, які заслуговують на глибше дослідження.

Укладачі вважають доцільним у бібліографічних описах подавати також відомості про поліграфічні особливості видань: назва друкарні, авторство обкладинки (авторами часто були видатні художники того часу – П. Холодний, Г. Нарбут, Е. Козак, С. Гординський, І. Крушельницький, А. Монастирський та ін.), наявність ілюстрацій, реклами. Відомості про видавництво і друкарню при описі видань важливі для фахівців, оскільки дають кількісну характеристику і визначають загальні тенденції книговидавничого процесу. Рекламу у виданнях цього періоду, особливо видавничо-книготорговельну бібліографічну інформацію у календарях, укладачі розглядають як додаткове джерело до бібліографії. Це обґрунтовується у наукових публікаціях [7]. При бібліографічних описах подаються відомості бібліофільського характеру: дарчі написи на книгах, автографи, печатки, екслібриси, які дають цінний матеріал історикам та книгознавцям для дослідження шляху книги до бібліотеки, історії формування бібліотечних фондів, вивчення міжкультурних і міжнаціональних стосунків. На багатьох виданнях екслібриси видатних церковних і громадських діячів: митрополита Андрея Шептицького, отця-доктора Йосифа Сліпого, єпископа Івана Бучка,

відомих вчених і письменників: Василя Сімовича, Івана Зілінського, Івана Огієнка, Ярослава Дашкевича, і цей ряд можна продовжувати.

Серед дарчих написів заслуговує на увагу рідкісний автограф на виданні: Лівницька-Холодна Наталя. Вогонь і попіл: Поезії. Обкладинка роботи П. Х. [Петра Холодного]. Варшава, 1934. На примірнику ЛННБУ ім. В. Стефаника напис: Юнакові «з сонцем у кишені» з сердечною подякою за його чудову збірку Н. Лівницька-Холодна. Кому адресований напис, здогадатися неважко. Слова Б. І. Антонича «Я все – п'яний дівак із сонцем у кишені» з вірша «Автобіографія» у першій збірці «Привітання життя» (1931) сьогодні стали загальновідомими в читацькій аудиторії. Щоправда, ці слова як епіграф він повторив у вірші «Автограф» у збірці «Три перстені» (1934), яка викликала в літературних колах Львова схвалення і була навіть відзначена премією львівського Товариства письменників і журналістів. Можливо, що саме цю збірку мала на увазі Н. Лівницька-Холодна. Це єдина книга з особистої бібліотеки Богдана Ігоря Антонича, що невідомо яким чином потрапила до фондів академічної бібліотеки у Львові і, на щастя, збереглася.

У фондах ЛННБУ ім. В. Стефаника зберігся також примірник рідкісного видання: Маланюк Євген. Гербарій: Книга віршів, 1920–1924 (Гамбург, 1926) з дарчим написом: Для Бібліотеки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Євген Маланюк.

Оскільки багато видань означеного періоду і регіону було знищено на західноукраїнських землях у результаті двох світових воєн, для сучасних дослідників важливим інформаційним чинником є вказівка у бібліографії про наявність видання у бібліотеках в Україні чи за кордоном. Тому при кожному бібліографічному записі вказано скорочено джерело, де зберігається книга, та Інтернет-джерело, в якому є відомості про книгу.

Над виданням постійно працюють чотири наукових співробітники відділу наукової бібліографії, кожен з яких описує видання визначеного року. Вони звіряють наочно книги, розписують зміст, вводять текст у комп'ютер, здійснюють звірку масиву року зі світовою бібліографічною базою WorldCat з метою виявлення лакун. У процесі підготовки видання науковий керівник проекту здійснює поетапне редагування бібліографічних описів, консультування на предмет включення до бібліографії окремих видань, до яких в укладачів є застереження. На сьогодні вже видано чотири томи (в шести книгах) бібліографії української книги в Галичині, на Буко-

вині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939, які охоплюють період від 1914-го до 1931 р. включно [17–20]. Чотири томи нараховують 9486 назв. Вже підготовлений до друку п'ятий том, який реєструє видання 1932–1935 рр. До кожного тому доданий довідковий апарат: Іменний покажчик; Покажчик місць видання; Список скорочень бібліографічних джерел; Список скорочень назв бібліотек та Інтернет-ресурсів.

Проект репертуару західноукраїнської та української еміграційної книги міжвоєнного періоду виконується в рамках ширшої відомчої теми, яка передбачає комплексне вивчення книговидавничого процесу на західноукраїнських землях та в еміграції в першій половині ХХ ст. і охоплює не лише репертуар української книги, але й рецепцію її в різних прошарках суспільного середовища, діяльність окремих видавничих осередків в означеному регіоні та видатних книговидавців. Реалізацією такого комплексного підходу є видання бібліографічних покажчиків, історико-бібліографічних та історико-книгознавчих праць, які можуть бути джерелом для ширших історичних, філологічних та культурологічних досліджень.

Вивчення видавничого процесу не обмежується лише укладанням бібліографічних покажчиків західноукраїнської та української еміграційної книги міжвоєнного періоду як складової національної бібліографії. Опрацьований матеріал стає базою для ґрунтовніших досліджень тематико-типологічного профілю видань визначеного регіону та періоду, зокрема книжкових видань календарів [6], публікацій мемуарів відомих громадських і політичних діячів та документів доби Визвольних змагань [12], діяльності видавничих осередків на західноукраїнських землях та в еміграції [16]. Також підготовлені до друку окремі історико-книгознавчі («Яків Оренштайн і українська книга ХІХ – першої половини ХХ ст.») та історико-бібліографічні («Європейська белетристика в західноукраїнських перекладах ХІХ – першої половини ХХ ст.») дослідження.

Бібліографія вводить у науковий обіг не лише багато маловідомих і невідомих видань, але й імена багатьох громадських, політичних діячів, письменників, видавців, редакторів, художників-ілюстраторів, які тією чи іншою мірою сприяли українському книговиданню. Серед поодиноких видань, які не збереглися до сьогодні в бібліотеках, у Львівській національній науковій бібліотеці України ім. В. Стефаника є невеличка книжечка: Борис Антін. З берегів Дерманки: Пісні та поезії. Книжечка перша

(Рівне: Накладом Гуртка Сільської молоді в Дермані, 1939). Як стверджує дослідник Волині Г. Дем'янчук у книзі «Воскреслі для життя: Літературні силуети» (1998), у жодній бібліотеці світу він не виявив цього видання. Автор Антін Борис (виступав також під псевдонімом «Монах») після Другої світової війни був репресований.

Рідкісним є також видання: Книжкові знаки Ніла Хасевича (Варшава, 1939), де зазначено, що це примірник 5-й, подарований Науковому товариству ім. Шевченка у Львові Міністерством культури УНР. У виданні також вказано, що надруковано було 200 примірників ручної роботи з оригінальних дереворитів, у тому числі 25 іменних бібліофільських і 175 нумерованих (від 1 до 175). Кожний примірник підписаний автором. Отже, один з них, а саме 5-й зберігався в колишній Бібліотеці НТШ.

Бібліографія стає важливим джерелом вивчення історії українського друку на західноукраїнських землях та в еміграції міжвоєнної доби у контексті світового культурного процесу. Перші три томи бібліографічного покажчика «Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939» знайшли практичне застосування при підготовці додаткового тому «Друкованого зведеного каталогу україномовної книги державних бібліотек та музеїв України, 1798–1923».

Створення репертуару української книги на західноукраїнських землях та в еміграції у міжвоєнний період як складової національної бібліографії, якої й досі немає в Україні, мало наметі спонукати провідні наукові бібліотеки нашої держави працювати над її створенням. Вже опрацьований масив видань означеного періоду і регіону стає базою для ґрунтовних досліджень видавничого процесу.

У 2019 р. завершується підготовка до друку «Анотованого каталогу українських видавництв і видавничих серій в Галичині, 1914–1939 рр.» М. В. Мовної. Він дасть змогу панорамно розглянути видавничий процес в означеному регіоні, оскільки містить не лише реєстр видавництв, але й літературу про їх діяльність.

Важлива роль у видавничому процесі належить персоналіям видавців. «Феноменом української видавничої справи» дослідники називали Якова Оренштайна, засновника «Галицької Накладні» в Коломиї (1903–1915) та «Української Накладні» в Лейпцигу (1918–1930-ті). Видання Я. Оренштайном творів українського письменства і мистецтва, художніх цінностей загальноукраїнського масштабу вводило українську книгу у світовий культур-

ний простір. Основою для історико-бібліографічного дослідження Н. І. Кошик і О. Т. Юркевич «Яків Оренштайн і українська книга XIX – першої половини XX ст.», яке вже передано до друку, були матеріали нашого бібліографічного покажчика «Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939».

Тематичний діапазон досліджень західноукраїнської та української еміграційної книги міжвоєнного періоду істотно розширює історико-бібліографічна праця С. Н. Когут «Рецепція творів західноукраїнських письменників у польських літературознавчих джерелах 1914–1939 рр.», яку автор готує до друку спільно з фахівцями кафедри україністики Варшавського університету. Вона сприятиме вивченню української літератури в контексті розвитку загальноєвропейської літератури та літературознавства. Робота над виданням завершується у 2019 р.

Отже, можемо констатувати, що науково-бібліографічне дослідження української книги на західноукраїнських землях та в еміграції у міжвоєнний період покликане представити цілісну картину розвитку українського книговидавничого процесу у даному регіоні і стати джерельною базою для дослідників історії українського книгознавства і української культури загалом.

Список бібліографічних посилань

1. Галицько-руська Бібліографія XIX століття съ узглядненіем изданій, появишихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801–1886) / Составилъ Иванъ Ем. Левицкій. Т. I: Хронологическій списокъ публикацій [1801–1860]. [Передм. І. О. Левицького]. Львовъ : Изданіе автора, 1887–1888. XXII, 162 с.
2. Галицько-руська Бібліографія XIX століття дополненна русскими изданіями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801–1886) / Составилъ Иванъ Ем. Левицкій. Т. II: Хронологическій списокъ публикацій [1861–1886]. . Львовъ: Изданіе автора, 1895. VIII, 736 с.
3. *Енциклопедія історії та культури карпатських русинів* / укладачі: Павло Роберт Магочій, Іван Поп, пер. з англ. мови Надія Кушко. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2010. 856 с.+XXXII, іл.
4. Ільницька Л. І. Бібліографія західноукраїнської та української еміграційної книги міжвоєнного періоду (1914–1939): засади створення. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*. 2005. Вип. 13. С. 39–51.
5. Комаров М. Передмова. *Бібліографічний покажчик нової української літератури (1798–1883)* / зібрав М. Комаров. Київ, 1883. С. 4–5.
6. Кужель Л. Я. Західноукраїнська книга в еміграційних календарях США і Канади 20-х – 30-х рр. XX ст.: пропаганда, розповсюдження, біограми редакторів. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*. 2007. Вип. 15. С. 137–160.
7. Кужель Л. Я., Жеваженко І. А. Реклама у західноукраїнських та українських еміграційних календарях 1920-х років: типи і стереотипи. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника*. 2013. Вип. 5(21). С. 116–139.

8. Куфаєв М. М. Книга як поняття і предмет науки та бібліографія як документальна наука про книгу. *Бібліологічні вісті*. 1925. № 1/2. С. 5–26.

9. Лукань Р. *Спис книжок видавництва ЧСВВ в Жовкві*. Жовква, 1936. 36 с.

10. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника. Відділ рукописів. Фонд 57: Архів Івана Калиновича.

11. Марунчак М. *Студії до історії українців Канади літератури і друку піонерської доби. Т. 3: Історія преси*. Вінніпег, 1968–1969. 284 с.

12. Морозова І. В. Українські еміграційні та західноукраїнські видання 1920-х рр.: спогади, документи, матеріали. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2015. Вип. 7(23). С. 277–301.

13. *На шляху до створення репертуару української книжки: протокол наради, присвяченої складанню «Бібліографії української книги 1798–1914 рр.», яка відбулася в Бібліотеці АН УРСР 21–22 грудня 1945 р.* / підгот. тексту і приміт. Л. І. Ільницької; авт. вступ. статті і відп. ред. Я. Р. Дашкевич; АН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Львів. від-ня Археогр. комісії. Львів, 1991. 61 с.

14. *Репертуар української книги, 1798–1916: матеріали до бібліографії*. Т. 1–9 / упорядкув., підгот. до друку та приміт. Л. І. Ільницької, О. І. Хміль; наук. ред., передм. Я. Р. Дашкевича; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського. Львів. від-ня. Львів, 1995–2005.

15. Романенчук Б. Бібліографія. *Українська книга*. 1937. № 2. С. 62–64; № 3. С. 87–90; № 4/5. С. 119–128; № 7/8. С. 183–193; № 9/10. С. 210–218; 1938. № 2. С. 46–53; № 4. С. 75–80; № 8/10. С. 130–148; 1939. № 1. С. 16–26.

16. *Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887–1900* / Уложив на підставі автопсії Іван Ем. Левицький. Т. I [Роки 1887–1889]. Львів: Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка, 1909. 290 с.; Т. 2: [Роки 1890–1891]. Львів, 1910. 262 с.; Т. 3 [Роки 1892–1893]. Львів, 1911. 290 с.

17. *Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939*: бібліографічний покажчик. Т. 1: 1914–1919 / НАН України, ЛННБ України імені В. Стефаника; уклад.: Л. І. Ільницька (керівник проекту), Т. М. Дубова, Л. Я. Кужель, Н. А. Рибчинська, Л. Т. Суц; відп. ред. М. М. Романюк. Львів, 2010. 472 с.

18. *Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939*: бібліографічний покажчик. Т. 2: 1920–1923 / НАН України, ЛННБ України імені В. Стефаника; уклад.: Л. І. Ільницька (керівник проекту), М. А. Ільницька, Л. Я. Кужель, Н. А. Рибчинська, Л. Т. Суц, за участю Т. М. Дубової; відп. ред. М. М. Романюк. Львів, 2012. 804 с.

19. *Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939*: бібліографічний покажчик. Т. 3: 1924–1927: у 2 кн. / НАН України, ЛННБ України імені В. Стефаника, відділ наукової бібліографії; уклад.: Л. І. Ільницька (керівник проекту), Т. М. Дубова, І. А. Жеваженко, Л. Я. Кужель, І. В. Морозова, Н. А. Рибчинська, М. А. Шуварик; відп. ред. М. М. Романюк. Львів, 2015. Кн. 1: 1924–1925. 448 с.; Кн. 2: 1926–1927. С. 449–1020.

20. *Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939*: бібліографічний покажчик. Т. 4: 1928–1931: у 2 кн. / НАН України, ЛННБ України імені В. Стефаника; уклад.: Л. І. Ільницька (керівник проекту), Т. М. Дубова, Л. Я. Кужель, І. В. Морозова, Н. А. Рибчинська, відп. ред. М. М. Романюк. Львів, 2018. Кн. 1: 1928–1929. 498 с.; Кн. 2: 1930–1931. С. 499–1044.

21. Хміль О. І. Видавнича діяльність українських осередків у Франції, Чехословаччині, Німеччині у рецепції журналу «Трибу» (1925–1940). *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2015. Вип. 7(23). С. 243–364.

22. Швецова-Водка Г. М. *Документ і книга в системі соціальних комунікацій*. Рівне, 2001. 437 с.

References

1. Levytskii, I. (Comp.). (1887-1888). *Galitsko-ruskaia Bibliografiia XIX stoletia s uzgliadnieniem izdaniia, poiaivivshikhsia v Ugorshchynе i Bukovynе (1801-1886)* [Galitsko-ruskaya Bibliography of the XIXth century with a review of the edition appearing in Hungary and Bukovyna (1801–1886). Vol. 1: Chronological list of publications [1801–1860]. Lviv. [In Russian].

2. Levitskii, I. (Comp.). (1895). *Galitsko-ruskaia Bibliografiia XIX stoletia dopolnennaia russkimi izdaniiami vyshedshymi v Vengrii i Bukovine (1801-1886)*. Т. II: *Khronologicheskii spisok publikatsii [1861-1886]*. [Galician-Ruskaya Bibliography of the XIXth century, supplemented by Ruski editions published in Hungary and Bukovyna (1801-1886) – Т. II: Chronological list of publications [1861-1886]. Lviv. [In Russian].

3. Mahochii, Pavlo Robert, Pop, Ivan. (Eds.) (2010). *Entsyklopediia istorii ta kultury karpatskykh rusyniv*. [Encyclopedia of the history and culture of the Carpathian Rusyns]. Uzhhorod, Ukraine. [In Ukrainian].

4. Hlytska, L. I. (2005). *Bibliografiia zakhidnoukrainskoi ta ukrainskoi emihratsiinoi knyhy mizhvoiennoho periodu (1914-1939): zasady stvorennia* [Bibliography of the Western Ukrainian and Ukrainian Emigration Book of the Interwar Period (1914-1939): Principles of Creation]. *Zapysky Lvivskoi naukovoї biblioteki im. V. Stefanyka* [Notes of the Lviv Vasyl Stefanyk Scientific Library], 13, 39-51. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].

5. Komarov, M. (1883). *Peredmovna* [Preface]. *Bibliografichnyi pokazhchyk novoi ukrainskoi literatury (1798-1883)* [Bibliographic Index of New Ukrainian Literature (1798–1883)]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

6. Kuzhel, L. Ya. (2007). *Zakhidnoukrainska knyha v emihratsiinykh kalendarakh SSHA i Kanady 20-kh – 30-kh rr. XX st.: propahanda, rozpovsiudzhennia, biohramy redaktoriv* [West Ukrainian book in the USA and Canada's emigration calendars of the 20's and 30's XX centuries: Propaganda, distribution, biographies of editors]. *Zapysky Lvivskoyi naukovoї biblioteki im. V. Stefanyka* [Notes of the Lviv Vasyl Stefanyk Scientific Library], 15, 137-160. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].

7. Kuzhel, L. Ya., Zhevazhenko, I. A. (2013). *Reklama u zakhidnoukrainskykh ta ukrainskykh emihratsiinykh kalendarakh 1920-kh rokiv: typy i stereotypy* [Advertising in the Western Ukrainian and Ukrainian emigration calendars of the 1920s: types and stereotypes] *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoї biblioteki Ukrainy im. V. Stefanyka* [Notes of the Lviv Vasyl Stefanyk Scientific Library], 5(21), 116-139. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].

8. Kufaiiev, M. M. (1925). *Knyha yak poniattia i predmet nauky ta bibliografiia yak dokumentalna nauka pro knyhu* [Book as a concept and subject of science and bibliography as a documentary science about the book]. *Bibliolohichni visti* [Bibliological News], 1/2, 5-26. [In Ukrainian].

9. Lukan, R. (1936). *Spys knyzhok vydavnytstva CHSVV v Zhovkvi* [The book list of Saint Basil the Great Religious order publishing house in Zhovkva]. Zhovkva. [In Ukrainian].

10. *Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy imeni V. Stefanyka. Viddil rukopysiv. Fond 57: Arkhiv Ivana Kalynovycha* [The Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library of Ukraine. Department of Manuscripts. Fund 57: Archive of Ivan Kalynovych] [In Ukrainian].

11. Marunchak, M. (1968-1969). *Studii do istorii ukrainsiv Kanady. T. 3: Istoriia presy, literatury i druku pionerskoj doby* [Studies of the history of Ukrainians in Canada. T. 3: History of the Press, Literature and Printing of the Pioneer Age]. Vinnipeg, Canada. [In Ukrainian].
12. Morozova, I. V. (2015). *Ukrainski emihratsiini ta zakhidnoukrainski vydannia 1920-kh rr.: spohady, dokumenty, materialy* [Ukrainian emigration and Western Ukrainian publications of the 1920's.: memories, documents, materials]. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteki Ukrainy im. V. Stefanyka* [Notes of the Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library of Ukraine], 7(23), 277-301. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
13. Ilnytska, L. I. (Comp.). (1991). *Na shliakhu do stvorennia repertuaru ukrainskoi knyzhky: protokol narady, prysviachenoï skladanniu «Bibliografii ukrainskoi knyhy 1798-1914 rr.», yaka vidbulasia v Bibliotetsi AN URSSR 21-22 hrudnia 1945 r.* [On the way to the creation of a repertoire of the Ukrainian book: the minutes of the meeting devoted to the compilation of «Bibliography of the Ukrainian Book of 1798-1914», which took place in the Library of the AS of the USSR in December 21-22, 1945]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
14. Ilnytska, L. I., Khmil, O. I. (Comp.). (1995-2005). *Repertuar ukrainskoi knyhy, 1798–1916: materialy do bibliografii*. T. 1-9 [Repertoire of the Ukrainian book, 1798–1916: materials to the bibliography. T. 1-9]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
15. Romanenchuk, B. (Comp.). (1937-1939). *Bibliografiiia*. [Bibliography] *Ukrainska knyha [Ukrainian book]* 1937. 2, 62-64. 3, 87-90. 4/5, 119-128. 7/8, 183-193. 9/10, 210-218; 1938. 2, 46-53. 4, 75-80. 8/10, 130-148; 1939. 1, 16-26. [In Ukrainian].
16. Levytskyi, I. (Comp.). (1909-1911). *Ukrainska bibliografiiia Avstro-Uhorshchyny za roky 1887-1900*. T. I-3 [Ukrainian bibliography in Austro-Hungary for the years 1887-1900. T. I-3]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
17. Ilnytska, L. I., Dubova, T. M., Kuzhel, L. Y., Rybchynska, N. A., Sushch, L. T. (Comp.). (2010). *Ukrainska knyha v Halychyni, na Bukovyni, Zakarpatti, Volyni ta v emihratsii, 1914-1939: bibliografichnyi pokazhchyyk*. T. 1: 1914-1919 [Ukrainian book in Galicia, Bukovyna, Zakarpattia, Volyn and in emigration, 1914-1939: bibliographical index. T. 1: 1914-1919]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
18. Ilnytska, L. I., Kuzhel, L. Y., Rybchynska, N. A., Sushch, L. T., Dubova, T. M. (Comp.). (2012). *Ukrainska knyha v Halychyni, na Bukovyni, Zakarpatti, Volyni ta v emihratsii, 1914-1939: bibliografichnyi pokazhchyyk*. T. 2 : 1920-1923. [Ukrainian book in Galicia, Bukovyna, Zakarpattia, Volyn and in emigration, 1914-1939: bibliographical index. T. 2: 1920-1923]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
19. Ilnytska, L. I., Dubova, T. M., Zhevazhenko I. A., Kuzhel, L. Y., Morozova, I. V., Rybchynska, N. A., Shuvaruk, M. A. (Comp.). (2015). *Ukrainska knyha v Halychyni, na Bukovyni, Zakarpatti, Volyni ta v emihratsii, 1941-1939: bibliografichnyi pokazhchyyk*. T. 3: 1924-1927. U 2-kh knyzhakh. [Ukrainian book in Galicia, Bukovyna, Zakarpattia, Volyn and in emigration, 1914-1939: bibliographical index. T. 3: 1924-1927. In two books]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
20. Ilnytska, L. I., Dubova, T. M., Kuzhel, L. Y., Morozova, I. V., Rybchynska, N. A. (Comp.). (2018). *Ukrainska knyha v Halychyni, na Bukovyni, Zakarpatti, Volyni ta v emihratsii, 1914-1939: bibliografichnyi pokazhchyyk*. T. 4: 1928-1931. U 2-kh knyzhakh [Ukrainian book in Galicia, Bukovyna, Zakarpattia, Volyn and in emigration, 1914-1939: bibliographical index. T. 4: 1928-1931. In 2 books]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
21. Khmil, O. I. (2015). *Vydavnycha diialnist ukrainskykh oseredkiv u Frantsii, Chekhoslovachchyni, Nimechchyni u reitseptsii zhurnalu «Tryzub» (1925-1940)* [Publishing activity of Ukrainian centers in France, Czechoslovakia, Germany at the reception of the magazine «Tryzub» (1925-1940)]. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteki Ukrayiny im. V. Stefanyka* [Notes of the The Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library of Ukraine], 7(23), 243-364. [In Ukrainian].
22. Shvetsova-Vodka, H. (2001). *Dokument i knyha v systemi sotsialnykh komunikatsii* [Document and book in the system of social communications]. Rivne, Ukraine. [In Ukrainian].

Luiza Ilnytska,

Head of the Scientific Bibliography Department, Vasyl Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine (Lviv, Ukraine)

BIBLIOGRAPHY OF THE UKRAINIAN BOOK IN GALICIA, BUKOVYNA, ZAKARPATTIA, VOLYN AND IN EMIGRATION, 1914-1939: SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE CREATION AND REALIZATION OF THE PUBLISHING PROJECT

The article presents theoretical foundations and organizational issues related to the process of creation of the bibliography of Ukrainian editions during the interwar period in the Western Ukraine and in emigration. The publishing project of the Vasyl Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine produced four volumes (in six books) of the bibliographical index «Ukrainian book in Galicia, Bukovyna, Zakarpattia, Volyn and in emigration, 1914-1939», which catalogue editions of 1914-1931, whereas following two volumes are currently in preparation. In this article we prove the importance of such the bibliography, given the fact that the Ukrainian editions of this period have been contained in the restricted access “Special archive” until the early 1990's. A complete list of such publications will provide an opportunity to create a real picture of the all-Ukrainian cultural process during the interwar period. We analyze the bibliography principles for Ukrainian editions developed by leading Ukrainian bibliographers I. Levytskyj, M. Komarov, and Yu. Mezhenko. The main research database is the archive of the Academic library in Lviv, which holds the most complete collection of the Ukrainian editions of the given period and the region. We emphasize on the completeness of the bibliography due to the use, for the first time in Ukraine, the available online catalogues of the National libraries of certain European countries and the WorldCat bibliography database. We also point out on the information completeness of the bibliography records achieved by preserving the main principles of the bibliography: personal eye-check of the editions and their contents, attribution of the authorship, identification of publications with no publishing date, inclusion of the specific information about the publication (the authorship of the cover, gift inscriptions, autographs, seals, etc.).

К е у о р д с: Ukrainian editions, Western Ukraine, Galicia, Bukovyna, Zakarpattia, Volyn, interwar period (1914-1939), Ukrainian emigration, WorldCat.

Vasyl Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine
2, Stefanyka Street, Lviv, 79000, Ukraine
E-mail: luiza.ilnytska@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 2.04.2019 р.